

JOURNALISM

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.4.21>

TELEWIZJA POPULARNONAUKOWA JAKO ZAMÓWIENIE SPOŁECZNE I MODEL EDUKACYJNY: DOŚWIADCZENIE UKRAINY

Oles Goian

*doktor nauk filologicznych, profesor,
kierownik Katedry Telewizji i Radiofonii
Instytutu Dziennikarstwa*

Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Tarasa Szewczenki (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-4264-2613

e-mail: olesgoian@gmail.com

Roksolana Kravchenko

*aspirant Katedry Telewizji i Radiofonii
Instytutu Dziennikarstwa*

Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Tarasa Szewczenki (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-9063-4282

e-mail: lisovskalana@gmail.com

Adnotacja. Popularnonaukowe programy telewizyjne na świecie mają dość wysokie oceny wyświetleń i zajmują ważne miejsce w pozycjonowaniu swoich krajów produkujących jako zaawansowanych technologicznie i takich, które angażują swoich obywateli w rozwój edukacji i nauki. Za pomocą metod ankietowych i analizy treści przeprowadzono badanie, które wykazało, że popularnonaukowa telewizja na Ukrainie, choć ma wdzięczną publiczność, nie może być uznana za wystarczająco ocenianą na rynku medialnym. Jedyne kanał telewizyjny, a mianowicie nadawca publiczny UA:Perszyj, który zgodnie ze swoim statusem i statutem musiałby aktywnie rozwijać popularnonaukową telewizję na Ukrainie, stale zmniejsza produkcję takich treści. Dlaczego przy zauważalnym zamówieniu społecznym w społeczeństwie popularnonaukowe programy telewizyjne produkowane na Ukrainie stopniowo odchodzą z ukraińskiego rynku medialnego? Mówi się o tym w artykule, biorąc pod uwagę, że telewizja popularnonaukowa jest również częścią modelu edukacyjnego społeczeństwa, który jest w stanie, z pewnym finansowaniem i koncepcją produkcyjną, znacznie unowocześnić programy nauczania w szkole średniej i wyższej.

Słowa kluczowe: dziennikarstwo, telewizja, rynek medialny, edukacja, popularnonaukowe programy telewizyjne, nadawca publiczny Ukrainy.

POPULAR SCIENCE TELEVISION AS A SOCIAL ORDER AND EDUCATIONAL MODEL: THE EXPERIENCE OF UKRAINE

Oles Goian

*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Department of TV and Radio*

Institute of Journalism of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-4264-2613

e-mail: olesgoian@gmail.com

Roksolana Kravchenko

*Postgraduate Student at the Department of TV and Radio, Institute of Journalism
Institute of Journalism of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0001-9063-4282

e-mail: lisovskalana@gmail.com

Abstract. Popular science TV programs have high ratings in the world and occupy an important place to position their countries as technologically advanced, and those which involve their citizens in the development of education and science. Using methods of description and content-analysis, a study, which showed that popular science television in Ukraine can not be considered sufficiently rated in the media market, was conducted. The only TV channel – the Public Broadcaster UA:Перший – which for its status and statute must develop popular science television in Ukraine, reduces the production

of such content. Why, despite the noticeable social orders in society, popular science TV programs made in Ukraine are gradually leaving the Ukrainian media market? This is stated in the article, also respecting the fact that the popular science television is also the part of the educational model of society, which, with some funding and production concept, is able to significantly modernize curricula in secondary and higher education.

Key words: Journalism, television, media market, education, popular science TV programs, Public Broadcaster of Ukraine.

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЗАМОВЛЕННЯ ТА ОСВІТНЯ МОДЕЛЬ: ДОСВІД УКРАЇНИ

Олесь Гоян

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри телебачення і радіомовлення*

Інституту журналістики

Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-4264-2613

e-mail: olesgoian@gmail.com

Роксолана Кравченко

аспірант кафедри телебачення і радіомовлення

Інституту журналістики

Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-9063-4282

e-mail: lisovskalana@gmail.com

Анотація. Науково-популярні телепрограми у світі мають досить високі рейтинги переглядів і посідають важливе місце для позиціонування їхніх країн-виробників як технологічно розвинених і таких, які залучають своїх громадян до розвитку освіти та науки. За допомогою методів опитування та контент-аналізу було проведено дослідження, яке засвідчило, що науково-популярне телебачення в Україні, хоча й має вдалу аудиторію, не можна вважати достатньо рейтинговим на медіаринку. Єдиний телеканал, а саме суспільний мовник UA:Перший, який за своїм статусом і статутом мав би активно розвивати науково-популярне телебачення України, постійно зменшує виробництво такого контенту. Чому при помітному соціальному замовленні в суспільстві науково-популярні телепрограми, виготовлені в Україні, поступово йдуть з українського медіаринку? Про це і йдеться у статті, зважаючи зокрема й на те, що науково-популярне телебачення – це також частина освітньої моделі суспільства, яка здатна при певному фінансуванні та виробничій концепції помітно модернізувати навчальні плани в середній та вищій освіті.

Ключові слова: журналістика, телебачення, медіаринок, освіта, науково-популярні телепрограми, Суспільний мовник України.

Вступ. Сучасне телебачення стрімко розвивається, змінюються формати й типи телепрограм, інтегруються нові інтернет-технології, робота журналістів адаптується до нових медіавикликів. Нині конвергентна журналістика – це вже не рекомендація, а вимога для створення конкурентного медіаконтенту. Бо, наприклад, в інформаційному телемовленні актуальну тему необхідно оперативно подати на різних медіаплатформах, врахувати особливості онлайн-аудиторії, часові та форматворчі етапи створення ефірних сюжетів чи кешпін (коротких відеороликів) для соцмереж.

Особливо складним цей виклик є для програм наукового-популярного спрямування, адже в них зовсім інша природа подачі інформації. Для того, щоб донести аудиторії певний науковий факт чи тенденцію, необхідно змусити глядача «затриматися» на поясненнях, аналітиці й приділити більше часу для розуміння побаченого і почутого. Крім цього, науково-популярні програми мусять бути мультиплатформенні, тобто такими, які публікуються в різних видах медіа, тож журналістам, які створюють такий контент, варто продумувати як подавати (візуалізувати) фактаж не лише в телеефірі, а й в соцмережах.

Конвергентна журналістика увійшла в телевізійну практику через боротьбу телеканалів за цільову аудиторію, в тому числі й сфері науково-популярного телебачення. Із нарощенням кількості активних платформ для розповсюдження телепрограм, відповідно, зростає і обсяг переглядів. І тут додається, наприклад, ще один тип сприйняття світу – кліпове мислення аудиторії, переважно молоді, адже саме для неї ера цифрових технологій, безперервний потік інформації – це природне середовище існування та отримання знань. Тому авторам науково-популярних телепрограм необхідно постійно знаходити тематичні чи емоційні «гачки» (hooks) для завоювання та утримування аудиторії.

Як змінювалася популярність телепрограм наукового спрямування упродовж останніх років? Чи цікавляться українці науково-популярними телепрограмами сьогодні? Скільки такого контенту є тепер на українському ринку? В якому медіаформаті він подається? Такі питання досліджували автори статті задля того, щоб зрозуміти: яке ставлення потенційної аудиторії до тієї ситуації, яка склалася нині

в сфері українського науково-популярного телебачення? Саме це і є метою статті – необхідність створення ринку науково-популярного телебачення в Україні відповідно до соціального замовлення, в тому числі й в сфері освіти.

Єдиним телеканалом в Україні, який за своїм статусом і статутом має постійно працювати над створення оригінальних науково-популярних телепрограм, є UA:Перший Національної суспільної телерадіокомпанії України (НСТУ). Тому, зважаючи на те, що більшість науково-пізнавальних телепрограм в Україні, як правило, не виготовляються в Україні, а лише перекладаються державною мовою для трансляції, автори статті вирішили зосередитися саме на телеканалі UA:Перший. І базовим завданням дослідження було зрозуміти: чи стануть користувачі частіше вмикати телеканал або заходити на онлайн-сторінку цього каналу, якщо в ефірі чи онлайн транслюватимуться науково-популярні телепередачі?

Основна частина. Науково-популярне телебачення в багатьох суспільствах відіграє помітну роль у просвітництві та отриманні аудиторією різноманітних знань, в тому числі й сфері середньої та вищої освіти. Перші спроби залучати науково-популярні телепрограми до навчальних планів шкіл, коледжів, університетів можна датувати з часу масового використання телеприймачів у 1950-х роках, коли США та СРСР намагалися вказати не лише на свою військову міць, а й на науково-технічну. Конкуренція наддержав суттєво сприяла збільшенню інтересу аудиторії, наприклад, до тем космосу, медицини, атомної енергетики, які стали пріоритетними для перших телепрограм про науку.

Формат перших у світі науково-популярних телепрограм, як правило, був досить примітивними: камера знімала професора, який розповідав наукові факти в студії. Поступово наукове телебачення ставало динамічнішим. У США на початку 1957 року телеканал NBC випустив два наукові фільми – «Гемо Пишний» та «Дивний випадок космічних променів». А філії регіонального телебачення показували власні наукові програми, однією з найвідоміших була «Наука в дії», створена Каліфорнійською академією наук. Програма транслювалася з 1950 до 1966 року і була однією з перших наукових телевізійних програм у США (Oskert, 2017). Далі формат таких програм змінювався. Щоб залучити більше аудиторії із суто наукових програм телеканали переходили в науково-популярні. Суботніми ранками на NBC транслювали дитячу передачу Watch Mr. Wizard. Ведучий Дон Герберт пояснював дітям, що приходили до нього в студію, певні наукові факти. Персонаж Чарівник завжди проводив якийсь лабораторний експеримент. Шоу мало мільйонну аудиторію, крім цього, в США було понад 5 тисяч наукових клубів «Містера Чарівника», в тому числі й у школах та коледжах.

Паралельно науково-популярне телебачення розвивалося і в більшості республік СРСР, зокрема й України. Телепрограми мали на меті виховувати людей в дусі комунізму, бо освіта в Радянському Союзі також розглядалася в контексті контрпропаганди та політичного протистояння. У 1951 році була створена Центральна студія телебачення, яка транслювала інформаційні, музичні, а також освітні й наукові телепередачі. Серед таких програм – «Клуб мандрівників», «Довкола світу», «Очевидне-неймовірне», коли ведучі у студії спілкувалися з мандрівниками або вченими, що досліджували наукові явища, або ж «У світі тварин», коли ведучий подорожував і розповідав про різні види тварин безпосередньо як на місці зйомки, так і з телестудії. Дошкільнят та учнів через мультиплікаційні фільми, оповідання, повідомлення в пресі заохочували цікавитися науковими відкриттями, долучатися до розбудови країни за допомогою власних знань (Кузьма, 2020: 65). Поза тим фінансувалися освітні телепрограми про культуру інших країн, в яких простежувався поділ на країни соцтабору та імперіалістичні держави, про основи соціалістичної планової економіки та її переваги над економікою «загниваючого капіталізму», згодом з'явилися телепрограми з вивчення англійської, німецької чи французької мов, в яких іншими мовами вивчали біографію засновників марксизму-ленінізму й звучали гасла «ми за мир!» та «ні – війні!» Загалом випускалося понад десять тематичних спеціалізованих програм. І кілька десятків фільмів науково-популярного спрямування (Степура, 2014: 82–90). Увесь науково-популярний телеконтент чи в США, чи в СРСР уже в ті роки складав одну з основ освітніх моделей, за допомогою яких відбувався вплив на аудиторію того чи іншого суспільства, «просіювалася» інформація, здобувалися «потрібні» знання за шкільною партою чи перед телеекраном, посилювалися ідеологічні чинники.

Подібна телевізійна освітня модель була характерна і для України ще з 60-х років, коли разом із становлення кольорового телебачення перші науково-популярні телепрограми прийшли, наприклад, до студентських аудиторій. Як пише у своїй праці «Нариси з історії школи в Українській РСР» Михайло Гриценко, у ці роки розвивалися не лише політика чи економіка, а й культура, наука і освіта. «Тоді значна увага приділялася навчання студентів. У 1958/1959 навчальному році радянські вузи випустили майже в 3 рази більше інженерів, ніж в США» (Гриценко, 1966). Можливість встановлення телеприймачів у шкільних класах та студентських аудиторіях також стала тоді хорошим поштовхом для розвитку науково-популярних телепрограм в Україні.

Протягом наступних десятиліть виходить науково-популярна телепрограма «Київські мозаїки. Вибрані зображення» про дослідження різноманітних мозаїк, знайдених у Києві; телепрограма «Людина, суспільство, світ» про значення людини в суспільстві, формування світогляду, дух та духовність (Рис. 1); телепрограма «Як це?», в якій йшлося про те, як працює те чи інше виробництво, з чого робляться речі або ж розповідається про шкоду певних матеріалів, приміром, пластику. Зрештою, щоб відзначити кількість таких науково-популярних телепрограм протягом цих років, на рис. 1 подане фото з архівних програм НСТУ, де поряд з назвою програми зафіксована їхня приналежність до наукової та освітньої тематик.

ДОРОГОЮ ГАГАРИНА	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ФІЗИКА. ТЕПЛОВІ ЯВИЩА	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ФОРМУЛА ЙОГО ЖИТТЯ. МИТРОПОЛЬСЬКИЙ Ю.А.	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ПРИТЯЖЕНИЕ	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ГРАНІ ПІЗНАННЯ. ПРИТЯЖЕНИЕ	Наукові знання	Учбова	НТКУ
САДИ ВОЛОДИМИРА ЛИПСЬКОГО	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ПАТОНІВЦІ (ПАТОНОВЦЫ)	Наукові знання	Учбова	НТКУ
СТОРІНКИ НАУКОВОГО ЛІТОПІСУ. ПАТОНІВЦІ	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ЖИВЕ СЛОВО. ЩЕДРІСТЬ ТАЛАНТУ (ЛЕОНІД АРСЕНІЙОВИЧ БУЛА)	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ВЧЕННЯ АКАДЕМІКА ВЕРНАДСЬКОГО	Наукові знання	Учбова	НТКУ
НАУКА І СУЧАСНИЙ СВІТ	Наукові знання	Учбова	НТКУ
УСТАНОВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. СГ	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ГОВОРИМО УКРАЇНСЬКОЮ. ПЕРІОДИКА	Наукові знання	Учбова	
ГОВОРИМО УКРАЇНСЬКОЮ. ПЕРІОДИКА.	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ПРИСТРАСТЬ НА ВСЕ ЖИТТЯ	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ГОВОРИМО УКРАЇНСЬКОЮ. ЗНАЙОМСТВО	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ШКОЛА	Наукові знання	Учбова	НТКУ
АЛЬФА І ОМЕГА. СЮЖЕТИ З НАУКИ	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ЖІНОЧИЙ ДЕНЬ	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ІНСТИТУТ МЕТАЛОФІЗИКИ	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ГРАНІ ПІЗНАННЯ	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ЖИВЕ СЛОВО. НА ФОРУМІ СЛАВІСТІВ УКРАЇНИ	Наукові знання	Учбова	НТКУ
АЛЬФА І ОМЕГА. СЮЖЕТИ З НАУКИ І ІСТОРІЇ	Наукові знання	Учбова	НТКУ
ВИНИКНЕННЯ ЖИТТЯ (THE ORIGIN OF LIFE)	Наукові знання	Міжнародна	Не визначен

Рис. 1.

У перші роки Незалежності України на телеканалі УТ-1 (тепер UA: Перший) здійснювалася трансляція іномовних телепрограм, які перекладалися українською мовою. Однією з перших науково-пізнавальних телепрограм телебачення незалежної України можна вважати «Альфа і Омега» про досягнення науки і техніки, яка стартувала 6 січня 1992 року. Впродовж наступних десяти років в ефірі були телепрограми «Свічадо», «Золоті ворота», «Шукачі слів», «Хто, ви, перевертні», «Реальність неможливого», «Людина. Суспільство. Світ», «Банк ідей». Протягом 2001–2011 років виробництво науково-популярних телепрограм суттєво знизилося, оскільки в гонитві за рейтингами телеканали розпочинають надавати перевагу розважальним телепроєктам. За цей час було відзнято лише кілька телепередач наукового спрямування: «Грані пізнання», «Цей таємничий світ», «Бачу землю», «Хвилі і зорі Криму наукового».

Після 2011-го створення науково-популярних програм на Першому каналі УТ, колишньому УТ-1, майже зовсім припинилося. Єдиною такою передачею залишалася «Як це», в якій йшлося про те, як працює аеропорт, завод, 3D-принтер або ж з чого виготовляються бронезилети. З 2016 року продовжувати зйомки не стали, оскільки у каналу не вистачало фінансування на цей проєкт. Лише у липні 2020 року вже на UA:Перший було відновлено науково-популярне телебачення, в ефір вийшла дитяча телепрограма «Що? Як?» («Що? Як?», 2020). Загалом відзняли 12-ть випусків, які виходили упродовж 2-х місяців. З вересня цього ж року трансляції нових серій програми не було.

Про важливість значення телевізійного контенту для просвітництва в Україні зазначали такі науковці, як Віта Гоян, яка у монографії «Журналістська творчість на телебаченні» стверджувала, що «Телебачення слугує провідником культури, сприяє всебічному розвитку та соціалізації особистості, виховує толерантність, формує суспільну рівновагу, інформує, організовує, згуртовує та розважає аудиторію» (Гоян, 2011: 279), чи, наприклад, Катерина Кошак, яка у дисертації «Українські телепрограми для дітей та юнацтва: концептуальні засади» радила, що в Україні необхідно створити таку концепцію дитячого телевізійного мовлення, яка має бути складовою частиною модернізації соціальної та освітньої сфер суспільства (Кошак, 2007).

Про місце науково-популярних програм в ефірі UA:Перший писали Олег Джолос, який у дисертаційній роботі «Упровадження Суспільного телемовлення в Україні: комунікаційні організаційні та правові аспекти» вказав, що «з одного боку, природно, що інформаційно-аналітичні програми є найбільш популярними на каналі суспільного мовлення, однак аудиторія суспільного мовлення повинна мати можливість дивитися і якісний науково-пізнавальний контент, а щодо розважальних програм, то це більше «хліб» комерційних мовників» (Джолос, 2017: 65). Чи, наприклад, Оксана Лівіцька, яка у статті «Вплив телебачення на формування здоров'я як основної вітальної цінності людини» проаналізувала важливість програми «Як ваше здоров'я?» для отримання аудиторією нових знань на теми медицини й охорони здоров'я (Лівіцька, 2019). А от Марія Кузнецова відзначила, що із 45 всеукраїнських телеканалів лише 7 транслюють науково-популярні програми, серіали та фільми, до яких належить і телеканал «UA:Перший». Серед нішевих каналів, що спеціалізуються на науково-популярному контенті, є «Мега», «Нло-ТВ», «Тоніс» та «Еко-ТВ». Авторка підсумувала: «Ситуація, коли лише нішеві канали транслюють науково-популярні передачі, вказує на те, що в українському телепросторі не приділяється належної уваги такому контенту» (Кузнецова, 2016: 321–332).

Чому в Україні, починаючи з 2001-го року, створення науково-популярних програм помітно зменшується на користь розважальних програм, а інтерес рекламодавців до науково-популярного телебачення знижується? Звичайно, потрібно підтвердити, що працює фактор фінансування таких проєктів, оскільки

будь-яке рейтингове телевиробництво потребує солідних кошторисів. І в боротьбі за аудиторію бюджети українських телеканалів здебільшого націлюються на аудиторію, яка прагне розваг. Але є й інша причина, на якій наголошуємо. Можливо, варто UA:Перший переглянути концепцію створення науково-популярних телепрограм і звернутися до закордонного досвіду, коли вчені радять зацікавлювати глядачів наукою за допомогою розважального чи ігрового форматів. У дисертації «Scientific entertainment: how audiences interpret science on The Big Bang Theory» Сі Янг дослідив вплив американського сіткома «Теорія великого вибуху» на аудиторію, який за допомогою гумористичної форми привертає увагу глядачів до наукових досягнень та відкриттів. За допомогою опитувань дослідник виявив, що глядачі вирішили дивитися «Теорію Великого Вибуху», щоб просто відволіктися, адже це гумористичний серіал. Вчений зазначає, що такі програми можуть бути фундаментом для розважальної освіти, оскільки респонденти поінформували, що продовжували дивитися серіал навіть тоді, коли розуміли не всі наукові пояснення, а дехто з опитуваних використовували «Теорію Великого вибуху», щоб отримати нові знання (Yang, 2015: 47). Також про залучення аудиторії до програм наукового спрямування через розважальний формат пишуть у статті «Entercation Experiences: Engaging Viewers in Education through TV Programs» Марта Рей-Лопес, Ребека П. Діас-Редондо, Ана Фернандес-Вілас, Хосе Дж. Пазос-Аріас, які запевняють, що для залучення глядачів до перегляду програм наукового спрямування важливо поєднувати освіту та розваги (Entercation Experiences, 2007). Тобто питання саме в пошуку форми подачі науково-популярного змісту в телепрограмах, яка б оптимально сприймалася цільовою аудиторією в Україні та відповідала реальному соціальному замовленню, бо «перегляд телебачення чи прослуховування радіо – це також певною мірою соціальна установка, яка зорієнтована на стиль і спосіб життя аудиторії», як зазначили у статті «Communicative strategies of professional development of a TV and radio journalist: psychotypology and social model» науковці Олесь Гоян, Віта Гоян та ін. (Communicative strategies, 2020: 147-158). І саме з цієї установки формується освітня модель у будь-якому громадянському суспільстві, якщо на те є запит громадян, воля влади й відповідні суспільні інституції.

Методи досліджень. Під час написання роботи був застосований метод контент-аналізу, за допомогою якого зібрана інформація про науково-популярні телепрограми, які виходили в Україні протягом останніх десятиліть. Архівні дані Національної суспільної телерадіокомпанії України (НСТУ) засвідчили, що в різні часи в українському телебаченні було створено більш, ніж 20 науково-популярних телепрограм, деякі з яких відіграли помітну роль в освітньому процесі в Україні.

За допомогою методу опитування була зібрана додаткова інформація від режисерів та авторів науково-популярних телепрограм на UA:Перший, а також проведено онлайн-опитування у березні-травні 2021 року, в якому взяли участь 421 респондент. З них: 79,1% – жінки, 20,9% – чоловіки. Щодо вікової категорії, то: 27,3% – до 18 років, 55,9% – від 18 до 25 років, 12,3% – від 26 до 45 років і 4,5% – за 45 років. Такий розподіл пов'язаний з тим, що опитування проводилося в мережі, де найактивніші користувачі – молодь.

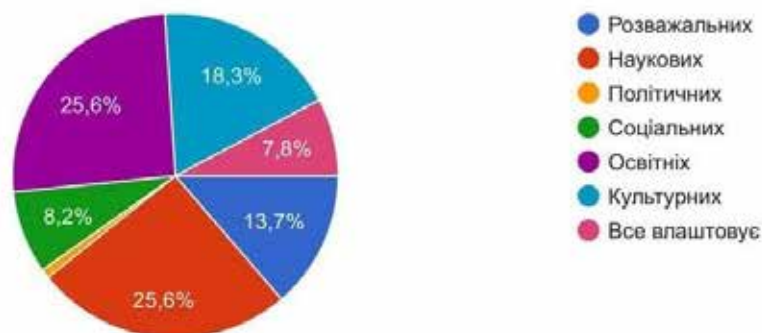
Одним із найголовніших завдань опитування було з'ясувати, чи стануть глядачі частіше вмикати телеканал UA:Перший, якщо в ефірі з'являтимуться науково-популярні телепрограми? Іншими базовими питаннями опитування були:

- Яких програм, на вашу думку, не вистачає на телебаченні?
- Чи цікавлять вас наукові відкриття?
- Які знаєте науково-популярні чи освітні програми на телеканалі UA:Перший?

Результати та обговорення. Майже три чверті опитаних (73%) зазначили, що вмикали б канали частіше, якби в ефірі цих каналів був присутній контент наукового та освітнього спрямування. Такі дані були одними з найважливіших результатів цього дослідження.

Яких програм, на вашу думку, не вистачає на телебаченні?

419 відповідей

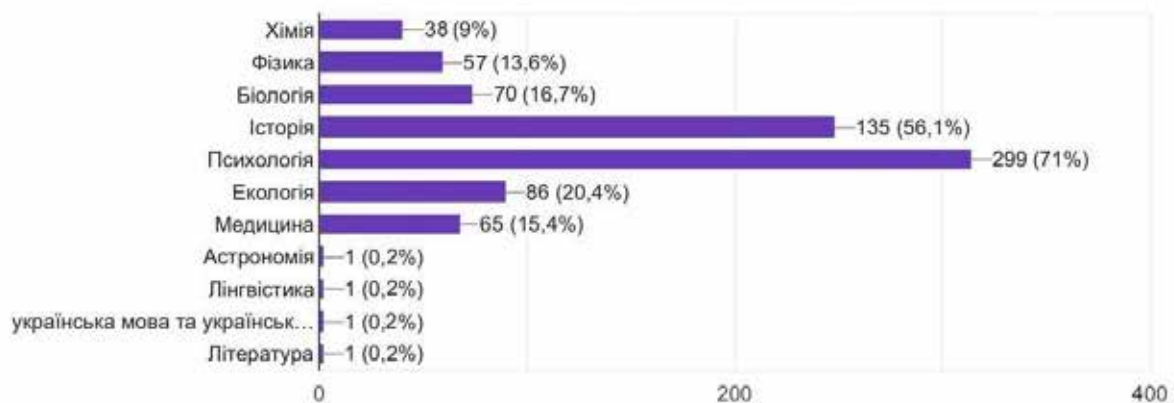
25,6% опитаних вважають, що на українському телебаченні не вистачає освітніх телепрограм, така ж сама кількість респондентів (25,6%) скаржаться на брак наукових. Також 18,3% сказали про недостатню кількість культурних телепрограм, 13,7% вважають, що необхідно на ринок додати ще більше розважальних телепрограм, 8,2% відповіли, що бракує соціальних телепрограм, 0,9% хотіли б бачити на екранах більше політики. І майже 8 відсотків учасників опитування відповіли, що їх все влаштовує на українському телебаченні.

На питання «Чи цікавлять наукові відкриття?» ствердну відповідь дали більш як 3/4 опитуваних (79,3%).

Найбільше опитуваних цікавить психологія (71%), на другому місці – історія (56,1%), далі йде екологія (20,4%) і біологія (16,7%). За ними – медицина, фізика й хімія.

Яка сфера в науці Вам найближча?

421 відповідь

Більшість респондентів не знають про науково-популярні програми на UA:Перший, утім 12% опитуваних знайомі з науково-популярною програмою для дітей «Шо? Як?»

Висновки

– Історія створення науково-популярних телепрограм в Україні – це приклад того, як протягом десятиліть змінювалася концепція освітньої моделі в суспільстві, коли тематика науково-популярних телепрограм відображала соціальне замовлення, а форма подачі змісту залежала не лише від фінансування, а й від умінь самих виробників науково-популярних телепрограм здобувати нові знання й застосовувати їх на практиці.

– Актуальність створення науково-популярних телепрограм на будь-якому медіаринку, а особливо України, посилюється в контексті медіаосвіти та просвітництва. Наукова і освітня парадигми генерують новий медійний простір – це факт, до якого варто прислухатися керівництву українських телеканалів, оскільки знання, отримані за допомогою перегляду науково-популярних телепрограм, – це також рівень виховання та концепція просвіти сучасного розвиненого суспільства.

– Дослідження доводить, що в Україні є соціальне замовлення на наукові телепрограми, утім пропозиція таких телепрограм недостатня, навіть зважаючи на те, що телеканали закуповують телепрограми цієї тематики в закордонних виробників. Більшість респондентів незадоволені якістю українського телебачення і скаржаться на нестачу наукових, освітніх і культурних передач, тобто є тенденція скорочення кількості науково-популярних програм на українському телебаченні. І це при тому, що наукові відкриття цікавлять більш як три чверті опитуваних (79,3%). Науково-популярні телепрограми, зокрема виготовлені в Україні, здатні підняти рейтинг телеканалів, зокрема UA:Перший, оскільки три чверті опитаних (73%) вказали, що вмикали б UA:Перший частіше, якби там транслювали науково-популярні телепрограми.

– Телеканалу UA:Перший варто переглянути редакційну політику і відкоригувати ефірну сітку, додавши програми науково-популярного спрямування. Суспільному мовнику країни, де нині науково-популярні програми відсутні, повернути їх до ефіру, оскільки згідно зі статтею 4 Закону України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення» основними завданнями НСТУ, а, отже, й UA:Перший є «сприяння якнайповнішому задоволенню інформаційних, культурних та освітніх потреб населення України, у тому числі шляхом створення та поширення навчально-пізнавальних програм; а також надання громадянам України затребуваних інформаційних продуктів, відсутніх на комерційному ринку» (Про суспільне телебачення і радіомовлення, 2014). Наявність якісного науково-популярного телевізійного контенту здатне допомогти телеканалам залучити нових глядачів.

– Рекомендуємо виробникам науково-популярних телепрограм переглянути формотворчі аспекти подачі змісту, які відповідають сучасним модерним тенденціям і технологіям створення подібного

телеконтенту. До них варто віднести передусім ігрову та розважальну форми, в яких зосередитися переважно на відео- та інфографіці, пошуку оригінальних сценаріїв, харизматичних ведучих, організації рекламних кампаній науково-популярних телепроектів з їхньою мультимедійною подачею, в тому числі й популярних соцмережах.

Список використаних джерел:

1. Гоян В.В. Журналістська творчість на телебаченні : монографія ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2011. С. 279.
2. Гриценко М.С. Нариси з історії школи в Українській РСР (1917–1965). Київ : Радянська школа, 1966. 260 с.
3. Джолос О.В. Упровадження Суспільного телемовлення в Україні: комунікаційні організаційні та правові аспекти : дис. канд. наук з соц. комун. : 27.00.04 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2017. 215 с.
4. Кошак К.О. Українські телепрограми для дітей та юнацтва: концептуальні засади : дис. канд. філ. наук : 10.01.08 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Ін-т журналістики. Київ, 2007. С. 65.
5. Кузьма І.І. Розвиток медіаосвіти дітей дошкільного та молодшого шкільного віку (1959–2018 рр.) *Науковий вісник ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2020. № 1. С. 65. URL : http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16883/1/Kuzma_I.pdf (дата звернення: 08.07.2021).
6. Кузнецова М.М. Тематичне спрямування та місце в сучасному українському телепросторі науково-популярних програм. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. 2016. Вип. 6. С. 321–332. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZPNDZP_2016_6_25 (дата звернення: 15.07.2021).
7. Лівіцька О. Вплив телебачення на формування здоров'я як основної вітальної цінності людини. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2019. № 2(42). 196 с.
8. Про суспільне телебачення і радіомовлення : Закон України за станом на 23 лип. 2021 р. / Верховна Рада України. Київ : Парлам. вид-во, 2014. (Закон України)
9. Степура І.В. Канали широкого програмування ТБ та радіо в СРСР та їх застосування в навчально-виховному процесі радянської школи (50-80-ті рр. XX ст.) *Київський науково-педагогічний вісник*. 2014. № 9. С. 82–90.
10. Шо? Як? UA: Перший. URL : https://tv.suspilne.media/programs/sho_yak. (дата звернення: 25.06.2021).
11. Communicative strategies of professional development of a TV and radio journalist: psychotypology and social model. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. Vol. 9, No. 5, September 2020. P. 147–158. DOI/<https://doi.org/10.36941/ajis-2020-0093>.
12. Entertainment Experiences: Engaging Viewers in Education through TV Programs / M. Rey-López et. al. *Computers in Entertainment*. 2007. № 5.
13. Ockert I. Science television in the Sputnik age. *Physics today*. 2017. DOI:10.1063/PT.6.4.20170922a.
14. Yang X. Scientific entertainment: how audiences interpret science on The Big Bang Theory : master of science Journalism and Mass Communication. Iowa, 2015. P. 47.

References:

1. Goyan V. V. (2011) Zhurnalistska tvorchist na telebachenni [Journalistic work on television] : monohrafia. Kyiv. Kyivskii Universytet. S. 279. [in Ukrainian].
2. Grytsenko M. S. (1966) Narysy z istorii shkoly v Ukrainkii RSR (1917-1965). [Essays on the history of the school in the Ukrainian SSR (1917–1965)] K.: Radianska shkola. 260 s. [in Ukrainian].
3. Dzholos O. V. (2017) Uprovadzhennia Suspilnoho telemovlennia v Ukraini: komunikatsiini ta pravovi aspekty [Introduction of Public Broadcasting in Ukraine: Communication Organizational and Legal Aspects]. [Doctoral dissertation, Classical private university]. [in Ukrainian].
4. Koshak K. O. (2007) Ukrainski teleprohramy dlia ditei ta Yunatstva: kontseptualni zasady [Ukrainian TV programs for children and youth: conceptual principles]. [Doctoral dissertation, Taras Shevchenko National University of Kyiv]. Instytut zhurnalistyky. [in Ukrainian].
5. Kuzma, I. I. (2020) Rozvytok mediaosvity ditey doshkilnoho ta molodshoho shkilnoho viku (1959-2018 rr.). [Development of media education for preschool and primary school children (1959–2018)] *Naukovyi visnyk uzhorodskoho universytetu*. Serii: «Pedagogika. Sotsialna robota» № 1. S. 65. http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16883/1/Kuzma_I.pdf [in Ukrainian].
6. Kuznetsova M. M. (2016) Tematychnе spriamuvannia ta mistse v suchasnomu ukrainskomu teleprostorі naukovopopuliarnykh prohrām [Thematic direction and place in the modern Ukrainian TV space of popular science programs]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*. Vyp. 6. S. 321-332. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZPNDZP_2016_6_25 [in Ukrainian].
7. Livitska O. (2019) Vplyv telebachennia na formuvannia zdorovia yak osnovnoi vitalnoi tsinnosti ludyny [The influence of television on the formation of health as the main vital value of man]. *Naukovyy visnyk Uzhgorodskogo universytetu*. № 2 (42). 196 s. [in Ukrainian].
8. Pro suspilne telebachennia i radiomovlennia [About public television and radio broadcasting]. (2014). *Zakon Ukrainy*. [in Ukrainian].
9. Stepura I. (2014) Kanaly shyrokooho prohramuvannia TB ta radio v SRSR ta ikh zastosuvannia v navchalno-vyhovnomu protsesi radianskoї shkoly (50-80-ti rr. XX st.) [Channels of broad programming of TV and radio in the USSR and their application in the educational process of the Soviet school (50-80s of the XX century)]. *Kyivskiyi naukovo-pedahohichniy visnyk*. № 9. S. 82-90. [in Ukrainian].

10. Sho? Yak? UA:Prshyi. https://tv.suspilne.media/programs/sho_yak. [in Ukrainian].
11. Communicative strategies of professional development of a TV and radio journalist: psychotypology and social model. (2020) *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, Vol. 9, No. 5, P. 147-158, DOI/<https://doi.org/10.36941/ajis-2020-0093>. [in English].
12. Marta Rey-Lopez, Rebeca P. Diaz-Redondo, Ana Fernandez-Vilas, Jose J. Pazos-Arias (2007) Entertainment Experiences: Engaging Viewers in Education through TV Programs. *Computers in Entertainment*. № 5. [in English].
13. Ockert I. (2017). Science television in the Sputnik age. *Physics today*. DOI:10.1063/PT.6.4.20170922a. [in English].
14. Yang X. (2015) Scientific entertainment: how audiences interpret science on The Big Bang Theory [Master of science Journalism and Mass Communication]. Iowa. [in English].